

РОЗДІЛ V. ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 811.111.37.01/.09

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-4-12>

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО ТА МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Герасименко Ю. А.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов і методики викладання
Бердянський державний педагогічний університет
вул. Шмідта, 4, Бердянськ, Запорізька область, Україна
orcid.org/0000-0001-7948-9248
yulianekhaichuk99@gmail.com*

Ключові слова: комунікативна спрямованість, діалогічне мовлення, монологічне мовлення, інноваційні технології, комунікативний підхід.

У статті обґрунтовано комунікативну спрямованість навчання діалогічного та монологічного мовлення у процесі підготовки студентів-філологів. Відповідно до впровадженого компетентнісного підходу, який реалізується в діалогічній та монологічній формах, визначено, що сьогодні важливу цінність має формування монологічного і діалогічного мовлення у студентів-філологів. Це пов'язано з тим, що діалогізація відображає природу дидактичної взаємодії, сприяє створенню сприятливих умов для здійснення діалогічного спілкування у системі відносин «науково-педагогічний працівник – студент» на практичних заняттях з англійської мови, а монолог в процесі мовленнєвого спілкування знаходиться в постійній взаємодії з діалогом.

У процесі аналізу даної проблематики було розглянуто особливості навчання монологічного та діалогічного мовлення студентів-філологів на практичних заняттях з англійської мови. Крім того, описано різні методи, вправи, прийоми та технології з метою розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь майбутніх філологів в процесі виконання ними різних форм монологічного та діалогічного мовлення, що сприяє формуванню комунікативних, мовленнєвих, професійних умінь і навичок спілкування, а також сприяє вираженню вербальних засобів спілкування, що активізує навчальний процес і забезпечує оволодіння студентами-філологами матеріалу лексичного та граматичного характеру.

Сформовано висновки, що добре розвинене зв'язне мовлення студента-філолога має вагомe значення у формуванні та розвитку особистості, допомагає мислити чітко і ясно в процесі висловлювання та легко налагоджувати контакти, підтримувати розмову і спілкуватися з людьми.

COMMUNICATIVE ORIENTATION OF TEACHING DIALOGICAL AND MONOLOGICAL SPEAKING IN THE PROCESS OF TRAINING STUDENTS OF PHILOLOGY

Herasymenko Yu. A.

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Teaching Methods

Berdiansk State Pedagogical University

Schmidt str., 4, Berdiansk, Zaporizhzhia region, Ukraine

orcid.org/0000-0001-7948-9248

yulianekhaichuk99@gmail.com

Key words: *communicative orientation, dialogic speech, monologic speech, innovative technologies, communicative approach.*

The article substantiates the communicative focus of teaching dialogic and monologic speech in the process of training philology students. According to the implemented competence approach, which is implemented in dialogic and monologic forms, it was determined that the formation of monologic and dialogic speech among philology students is of great value today. This is due to the fact that dialogization reflects the nature of didactic interaction, contributes to the creation of favorable conditions for the implementation of dialogic communication in the system of relations “scientific and pedagogical worker – student” in practical English classes, and the monologue in the process of speech communication is in constant interaction with dialogue.

In the process of analyzing this problem, the peculiarities of teaching monologic and dialogic speech of philology students in practical English classes were considered. In addition, various methods, exercises, techniques and technologies are described for the purpose of developing the communicative and speech skills of future philologists in the process of their performance of various forms of monologic and dialogic speech, which contributes to the formation of communicative, speech, professional skills and communication skills, and also promotes the expression of verbal means of communication, which activates the educational process and ensures mastery of lexical and grammatical material by philology students.

The conclusions were drawn that the well-developed coherent speech of a philology student plays a significant role in the formation and development of personality, helps to think clearly and clearly in the process of speaking and easily establish contacts, maintain a conversation and communicate with people.

Постановка проблеми. Зростаючі потреби у спілкуванні та налагодження на належному рівні співпраці між державними і громадянами з різними мовами та культурними традиціями, нова система освіти в Україні, що побудована на європейських стандартах, вимагають значних змін у підході до викладання, модернізації змісту та методів та технологій навчання іноземних мов у вищих освітніх закладах. Майбутні фахівці, які навчають на філологічних факультетах, мають проявляти готовність до ведення іншомовного діалогу та монологу в міжкультурному просторі на професійному рівні, вміння швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, що передбачає володіння діалогічним та монологічним мовленням.

У наукових дослідженнях мовлення розглядають у нерозривній єдності із процесом спілкування. Основним засобом комунікації є спілкування, який забезпечує взаємозв'язок з навколишнім середовищем. У зв'язку із цим сьогодні одним із найвищих досягнень у навчанні мовної особистості є оволодіння комунікативно-мовленнєвою компетентністю. Відповідно до впровадженого компетентнісного підходу, який реалізується в діалогічній та монологічній формах, сьогодні велику цінність має формування монологічного і діалогічного мовлення у студентів-філологів. Це пов'язано з тим, що діалогізація відображає природу дидактичної взаємодії, сприяє створенню сприятливих умов для здійснення діалогічного спілкування у системі відно-

син «науково-педагогічний працівник-студент» на практичних заняттях з англійської мови, а монолог в процесі мовленнєвого спілкування знаходиться в постійній взаємодії з діалогом.

У цьому контексті важливою і необхідною є комунікативна спрямованість навчання діалогічного та монологічного мовлення в процесі підготовки студентів-філологів.

Мета статті – обґрунтувати комунікативну спрямованість навчання діалогічного та монологічного мовлення в процесі підготовки студентів-філологів.

Аналіз досліджень і публікацій. У рамках нашого дослідження було проаналізовано наукові погляди вчених. Так, наприклад, І. Зимня, О. Леонтьєв описували у своїх наукових дослідженнях теорію мовленнєвої діяльності як основного компонента культури спілкування. А сам процес спілкування трактували як процес кодування і передачі інформації від суб'єкта до суб'єкта, що наділений діяльними і діалогічними рисами. Інші вчені, а саме В. Апелът, В. Артемов, Й. Берман і В. Бухбіндер, В. Скалкін, Є. Розенбаум, Г. Рубінштейн та Л. Щерба, займалися вивченням специфіки діалогічного мовлення. А такі вчені, як І. Білодід, А. Богуш, Ж. Вандрієс, О. Лаптева, Т. Постоян, Л. Фесенко, акцентували увагу у своїх дослідженнях на вивченні основних аспектів монологічного мовлення.

Крім того, дослідниця О. Ушакова зазначала, що діалог є ядром, першоосною, а монолог реалізується в надрах діалогу. О. Леонтьєв та Л. Щерба зробили висновок, що монологічне мовлення, з одного боку, – це процес, який потребує впровадження навчання, а з іншого – складний, закономірний, структурований вид усного мовлення.

Отже, проаналізувавши наукові погляди вчених, можемо констатувати, що сьогодні залишається недостатньо дослідженою проблема комунікативної спрямованості навчання діалогічного та монологічного мовлення в процесі підготовки студентів-філологів, вона потребує детального вивчення.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка студентів-філологів у вищому освітньому закладі включає в себе значну кількість завдань, але особливе значення має навчання діалогічного та монологічного мовлення. Це пов'язано з тим, що студенти мають вміти вільно володіти професійною лексикою та обмінюватися знаннями, обговорювати теми, дискутувати на різну тематику.

Отже, відповідно до контексту нашого дослідження вважаємо за необхідне розпочати з визначення діалогічного мовлення. Так, наприклад, вивчаючи наукову літературу з лінгвістики, було

визначено, що даний вид мовлення розглядається як специфічний вид мовленнєвої діяльності, для якого характерна ситуативність, присутність двох або більше учасників комунікативного процесу, швидкість і безпосередність процесу відображення явищ та ситуацій об'єктивного світу, високий рівень активності мовців стосовно прояву власного індивідуального відношення до фактів, значна кількість емоційних реакцій, особистісна спрямованість [4]. Так, вчений А. Мирошніченко [7, с. 10] у своїх наукових дослідженнях описує діалогічне мовлення як процес взаємодії двох або більше комунікантів. На основі цього в рамках цілеспрямованої мовленнєвої дії кожен з учасників виступає як слухач і як ініціатор спілкування.

Проаналізувавши наукові праці таких вітчизняних вчених – Л. Виготського, Є. Пассова та В. Скалкіна – можна зробити висновок, що діалогічне мовлення є першоосною щодо інших форм спілкування. Визначено основні ознаки діалогічного мовлення: присутність співбесідників; швидкий обмін репліками, які взаємопов'язані за змістом, майже без критичного осмислення; обмін взаємопов'язаними репліками за смисловим наповненням; стислість та змістовність реплік; обширне застосування «відпрацьованих» у процесі мовленні засобів – штампів; сприйняття на слух учасників комунікативного процесу і розуміння діалогу: важливість тембру та темпу мови, емоційні відтінки голосового тембру, які в деяких ситуаціях здійснюють вплив на процес спілкування; сприйняття учасників, які беруть участь у діалозі за допомогою зорового аналізатора.

Крім того, вважаємо за необхідно приділити увагу особливостям даного виду мовленнєвої діяльності, а саме комунікативним, мовним та психологічним. Н. Сура [8, с. 54] у своїх наукових розробках сформувала комунікативні функції діалогічного мовлення: запит інформації (тобто надати ту інформацію, яка знаходиться в оволодінні учасника діалогу) – надання інформації; внесення пропозицій – їх схвалення або непогодження; обмін поглядами, думками, міркуваннями; переконання та відстоювання своєї позиції. Кожна з представлених функцій включає в себе власні специфічні мовні засоби і є переважаючою у процесі діалогу. В. Скалкін [9, с. 61] зазначав, що психологічна особливість діалогічного мовлення характеризується вмотивованістю. Але, на жаль, у процесі навчальної діяльності мотив не завжди може виникати. Відповідно до цього вважаємо, що потрібно створити сприятливий клімат, довірливі відносини та відповідні умови, щоб у майбутніх філологів виник інтерес та бажання говорити, ділитися з іншими учасниками почуттями та емоціями, що в подальшому сприятиме вмотивованості діалогічного мовлення.

Як відомо, даний вид мовлення характеризується зверненістю. Це свідчить про те, що процес спілкування відбувається в безпосередній взаємодії учасників діалогу, на основі зорового сприйняття співбесідника і характеризується незавершеністю формулювань, які включають у себе невербальне спілкування [2, с. 190]. Варто зауважити, що емоційна забарвленість є ще однією властивістю діалогічного мовлення, оскільки учасник діалогу передає свої погляди, міркування, почуття щодо того, про що говорить [1, с. 8]. Іншою, не менш цінною, характеристикою даного виду мовлення є спонтанність, тобто діалогічне мовлення неможливо завчасно спланувати, оскільки в процесі висловлювання відбувається дуже швидкий обмін репліками, і реакція вимагає нормального темпу мовлення. Діалогічне мовлення має двосторонній характер. Крім того, в процесі спілкування учасник діалогу може виконувати дві ролі: мовця та слухача, тобто діалог не може реалізовуватися без взаємного розуміння один одного, яке відбувається за допомогою аудіювання.

До пріоритетних якісних показників щодо сформованості загального вміння майбутніми філологами здійснювати діалог іноземною мовою є такі вміння: генерувати діалогічну єдність різноманітних видів; розпочинати діалог, використовуючи належну репліку з метою спонукання до певних дій; вміння спокійно реагувати на висловлювання іншого учасника діалогу, застосовуючи відповідні репліки, що наділені різними функціями комунікативного спрямування; під час спілкування володіти умінням його підтримувати впродовж всього діалогу; вміння спонукати учасника, який бере участь у розмові, до висловлювання, проявляючи свій інтерес на основі реплік – оцінки; вміння генерувати діалоги різних функціональних типів за допомогою рекомендованих комунікативних ситуацій навчального характеру тощо.

На основі вищезазначеного відповідно до нашої проблематики дослідження вважаємо, що ефективне навчання діалогічного мовлення в процесі підготовки студентів-філологів буде відбуватися за допомогою застосування такої технології, як рольова гра. Тобто майбутнім фахівцям необхідно запропонувати проблемну ситуацію, а потім продемонструвати її в парі з іншим учасником гри. За допомогою рольової гри студенти-філологи мають можливість навчитися лексично коректному та спонтанному веденню діалогу.

Для успішного виконання ролей необхідно брати до уваги такі аспекти: ситуативно-обумовлений вибір конструкції мови, беручи до уваги й особливості спілкування на соціокультурному рівні; володіння інтонаційними навичками, на основі яких відбувається прояв емоції; усвідомлення та розуміння цілі гри, її завдань і змістовного наповнення.

Після закінчення рольової гри науково-педагогічний працівник разом із майбутніми філологами формують висновки, обмінюються своїми враженнями, акцентують увагу на позитивних та негативних моментах у процесі проведення гри. Крім того, для навчання діалогічного мовлення студентів-філологів ефективним буде застосування таких інтерактивних технологій, як:

1. Проведення інтерв'ю на тему: «*The UA Today*». У процесі даної роботи студентам-філологам пропонується за допомогою сформованих питань опитати значну кількість учасників, які присутні в групі, з метою вивчення їхніх точок зору, поглядів щодо даної тематики. Після завершення проводиться обговорення отриманих результатів. Саме такий вид роботи виступає основним засобом інтенсивного тренування діалогічного мовлення.

2. Технологія «*банк інформації*» – це технологія, яка здійснюється на основі обміну інформацією стосовно важливих подій. Кожен майбутній фахівець філологічного спрямування на картці отримує коротку інформацію про будь-яку подію, яка відбулася в Україні, наприклад: *In the last 24 hours, Russian troops shelled the Zaporizhzhia, the Dnipropetrovsk, the Donetsk, the Mykolaiv, the Kharkiv, and the Kherson regions. 10 people were killed. 18 citizens were injured [conservative estimates, real numbers are likely higher]*. Потім студент має опитати інших учасників в групі щодо наданої йому події, при цьому час на виконання є обмеженим. Після завершення виступає той студент-філолог, який зумів опитати найбільшу кількість учасників.

3. Ігри граматичного характеру допомагають розвивати діалогічне мовлення, а також спонукують студентів-філологів до вираження творчих здібностей.

4. Групова дискусія на тему «*The importance of communication in my profession*». У процесі роботи студенти мають об'єднатися у великі групи, але перед створенням нової групи вони мають отримати згоду стосовно розв'язання запропонованої проблеми. Важливо зазначити, що групова дискусія складається з таких етапів: індивідуальне розв'язання проблемного питання; робота в парі, а саме обговорення даної проблематики; обговорення проблеми в парі, в мінігрупі, і останнім етапом є обговорення та аналіз проблемного питання групою.

5. Мозковий штурм на тему: «*Basic rules of dialogue*». Даний метод сприяє активізації діалогічного мовлення науково-педагогічного працівника та студента-філолога та стимулює прояв творчих здібностей.

6. Не менш важливою є техніка акваріума, що сприяє організації діалогічного мовлення в про-

цесі роботи з матеріалом, який включає в себе суперечливі підходи та відмінні ознаки.

Таким чином, діалогічне мовлення відіграє важливу роль у процесі вивчення іноземної мови, оскільки сприяє вираженню вербальних засобів спілкування, що активізує навчальний процес і забезпечує оволодіння студентами-філологами матеріалу лексичного та граматичного характеру. На заняттях з іноземної мови найбільшу увагу викладачам слід приділяти саме діалогічному мовленню для навчання та розвитку мовленнєвих навиків студентів. Аналіз науково-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що робота над розвитком іншомовного діалогічного мовлення проводиться за системою, яка включає: послідовність опрацювання матеріалу, опору на схеми і мовні зразки моделювання діалогів згідно з тематикою використання реальних ситуацій мовлення, розвиток творчої активності студентів.

Крім того, проаналізувавши комунікативну спрямованість навчання діалогічного мовлення в процесі підготовки студентів-філологів, вважаємо за необхідне охарактеризувати в даному контексті монологічне мовлення, яке описується як зв'язне постійне висловлювання однієї особистості, яка часто регулює розмову, та звернене до одного чи більше адресатів, і основним завданням у даному аспекті є вплинути на них [5, с. 57]. У процесі навчання іноземних мов монологічне мовлення виконує такі комунікативні функції: контекстуальність (зумовлені контекстом), значний інформаційний потенціал, чітко структурована послідовність, логічність і безперервність надання інформації, розгорнута, багатокомпонентна, гармонійно організована синтаксична побудова речень, можливість здійснювати планування висловлювань [5, с. 57].

Необхідно зазначити, що лише одна людина породжує монологічне мовлення, окреслюючи його структуру, композицію, мовні засоби та проявляючи інтерес у його розумінні адресантом. У зв'язку із цим для монологічного мовлення властива така риса, як адресованість до певного індивіда чи групи, від яких не очікується висловлювання. Ззовні це демонструється у формі звертання та за допомогою інтонаційного вираження. Крім того, за допомогою таких стилістичних прийомів, як задавання питань риторичного характеру, подача матеріалу на основі емоційно-експресивної забарвленості, чіткий поділ інформаційного повідомлення на смислові частини та зв'язність у психологічних та лінгвістичних аспектах, привертають увагу слухача.

Необхідно зазначити, що в процесі підготовки майбутніх філологів необхідно, щоб вони в процесі вивчення іноземної мови оволоділи монологічними вміннями. Так, наприклад, дослідниця

С. Білоус у своїх наукових дослідженнях підкреслювала комплексність монологічних умінь та запропонувала таку їх класифікацію: інтерпретаційні, жанрово-композиційні, лінгвостилістичні, організаційно-прогностичні, стратегічно-прагматичні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні [2, с. 192].

Основною умовою виникання та стимулювання мовлення за допомогою іноземної мови є наявність мотиву висловлювання, потреби та внутрішнього бажання виразити думку. Потреба у спілкуванні виникає лише за відповідних обставин в будь-якій життєвій сфері суспільства і з'являється тільки в певних умовах ситуації, в які поставлений мовець.

На наш погляд, на практичних заняттях з іноземної мови необхідно використовувати метод кейсів і практичних ситуацій, який має забезпечувати оптимальне поєднання теоретичного навчання і набуття практичних навичок, що особливо важливо для майбутніх філологів. Оскільки, як відомо, професійна підготовка студентів-філологів в умовах університетської освіти здебільшого орієнтується на засвоєння системи знань та розвиток навичок й умінь, які забезпечують розв'язання типових ситуацій майбутньої професійної діяльності, тоді як формування ціннісних орієнтацій та розвиток практичних умінь, що уможливають швидку адаптацію у проблемних, нестандартних ситуаціях, повною мірою не реалізуються. Це породжує суперечності між фундаментальною теоретичною освіченістю майбутніх філологів і недостатнім рівнем їхньої практичної підготовки до організації взаємодії з різними категоріями людей.

Також ще одним ефективним методом є проблемне навчання, коли на заняттях викладач застосовує проблемні ситуації, у яких учасники виступають не носіями певної ролі, а висловлюють власні погляди, здійснюють оцінювання та обговорюють своє відношення до даної проблеми, підтримують або заперечують точку зору іншого співрозмовника, формують власну доказову систему та надають факти щодо правильності їхньої позиції. Тому обговорення запропонованої проблеми сприяє реалізації реального спілкування на занятті.

Як відомо, мовленнєва ситуація включає в себе такі складові, як: суб'єкт і предмет розмови, відношення учасника комунікативного процесу до предмета, що мотивує потребу щось говорити, та умови спілкування. У зв'язку із цим, щоб побудувати на належному рівні навчальну ситуацію, яка стимулюватиме монологічне мовлення, науково-педагогічний працівник перш за все має уявити собі її структуру, персонажів, час та місце дії, те, як зробити її більш значущою,

включивши лексико-граматичні конструкції та емоційну забарвленість.

У процесі підготовки студентів-філологів за допомогою комунікативного завдання можна сформувати мотив спілкування, але необхідно зазначити, що навчають двох видів монологічного мовлення, а саме: підготовленого (висловлювання, компоненти якого попередньо відпрацьовуються, автоматизуються у понадфразових єдностях, а потім відтворюються у формі інформаційного повідомлення та розповіді) чи спонтанного (певний рівень володіння мовою, на якому учасник комунікативного процесу може без спеціальної підготовки, без опори на попередньо зазначені мовні одиниці, без спонукання та допомоги зі сторони науково-педагогічного працівника застосовувати набутий раніше мовний та мовленнєвий матеріал в сполученнях та обставинах, які не мали місця в попередніх видах роботи на практичному занятті).

Крім того, під час підготовки майбутніх філологів на заняттях з іноземної мови навчання монологічного мовлення відбувається за такою схемою: «згори», коли початковою одиницею навчального процесу є завершений текст-зразок, який є типовим у контексті окресленої теми, та «знизу», де базою (фундаментом) навчання є речення як елементарне висловлювання, від якого розгортається монолог на етапі завершення [6, с. 355]. Аналізуючи спосіб навчання «згори», важливо зауважити, що він відповідає принципу комунікативності і реалізується за допомогою таких кроків: поглиблена робота та оволодіння змістовним наповненням тексту, його мовного матеріалу.

На основі цього з метою навчання монологічного мовлення можна використовувати такі види завдань: *read the text, construct questions and answer them*; здійснити переказ близько до тексту від імені персонажів та сформувати свій текст відповідно до прочитаного, наприклад, *retell the text as if you are an ordinary football player (not a coach)*; повністю замінити зразок тексту, а також ситуативних умов спілкування для створення висловлювання, тексту, створення монологу на основі особистісно орієнтованого підходу, за рахунок висловлювання майбутніми філологами, наприклад: *give your for and against distance learning*. Аналізуючи другий спосіб навчання монологічного мовлення, важливо зазначити, що воно включає такі етапи, як заохочення студентів-філологів до коротких висловлювань, які взаємопов'язані з визначеною темою комунікації. Наприклад: *How do you feel? Do the people around you influence your mood? How do you improve your motivation level?*; деталізація всього, що було сказаного, що сприяє збільшенню частки висловлювання та оволодіння засобами зв'язку між реченнями. Наприклад,

Going to work every day is not good; You cannot say that you are a lazy person; I always wonder why people work so much; генерування незалежного власного висловлювання, включаючи складові частини аргументації, проведення оцінки, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків. Наприклад, 1) *Explain why lack of sleep can affect mental and physical health*; 2) *How much sleep is needed to be healthy*; 3) *Give the main reasons that affect sleep patterns*.

Для створення монологічного тексту студент-філолог має володіти такими вміннями, як: пізнавальні, тобто вміння планувати та організувати власне висловлювання; лінгвістичні, тобто для формулювання висловлювання застосовувати такі мовні засоби, як фонетичні, граматичні та лексичні; фонетичні оформлення висловлювання за рахунок артикуляційного апарату [8, с. 90].

Тому для формування умінь та навичок в процесі навчання монологічного мовлення необхідно використовувати такі вправи: умовно-мовленнєві, за допомогою яких можна навчити студентів-філологів поєднувати в чітко визначеній логічній послідовності через засоби міжфразового зв'язку висловлювання, які попередньо створені, у надфразну єдність як одиницю навчання монологічного мовлення. Наприклад, у процесі навчання монологу-опису, розповіді, інформаційного повідомлення необхідно застосовувати на занятті з іноземної мови підстановочну таблицю з вербальними або ілюстративними матеріалами.

Крім того, вважаємо, що у процесі підготовки майбутніх філологів важливе значення у навчанні монологічного мовлення відіграють креативні методи і, насамперед, інтерактивні та ігрові технології. Насамперед, застосування ресурсів соціальних мереж як навчального онлайн-простору для удосконалення мовних навичок і комунікативних умінь, збільшення рівня мотивації, заохочення до спілкування в реальних умовах за допомогою взаємопов'язаної роботи над діалогічним та монологічним мовленням, лексико-граматичною складовою частиною.

Ігрове навчання, яке останнім часом набуло значної популярності, на наш погляд, доцільно використовувати для навчання майбутніх філологів з метою підвищення рівня готовності до використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності та розвитку комунікативних умінь. Особливе значення в даному виді навчання має ігрова проблема, яка складає основу ігрової ролі і зумовлює виховну і навчальну цінність навчальної гри, де саме проблема виступає джерелом розвитку, «призводить до руху» роль і створює проблемні ситуації гри.

Також у процесі навчання монологічного та діалогічного мовлення необхідно застосо-

увати аудіювання, що забезпечує можливість усної комунікації іноземною мовою, оскільки, як відомо, спілкування є двостороннім процесом.

Проаналізувавши програмні вимоги для студентів-філологів [3], робимо висновок, що одним із видів самостійної аудиторної та позааудиторної роботи є проєкт. Тобто майбутнім фахівцям пропонується виконати творчу роботу, спрямовану на розв'язання певної проблеми, описання його засобами іноземної мови та представлення в найкращому вигляді, що вимагає достатнього рівня володіння іноземною мовою. Проєктний метод може використовуватися з метою навчання базових типів монологу: опису, розповіді, інформаційного повідомлення, що відповідає програмним вимогам. Важливою умовою реалізації ефективної проєктної роботи є формування вправ і завдань, які майбутні фахівці виконують поетапно під час роботи над проєктами.

Таким чином, на основі проведеного дослідження щодо комунікативної спрямованості навчання діалогічного та монологічного мовлення в процесі підготовки майбутніх філологів ми з'ясу-

вали, що добре розвинене зв'язне мовлення студента-філолога має вагоме значення у формуванні та розвитку особистості, допомагає мислити чітко і ясно в процесі висловлювання та легко налагоджувати контакти, підтримувати розмову і спілкуватися з людьми.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. У процесі аналізу даної проблематики було розглянуто особливості навчання монологічного та діалогічного мовлення студентів-філологів на практичних заняттях з англійської мови. Крім того, описано різні методи, вправи, прийоми та технології з метою розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь майбутніх філологів в процесі виконання ними різних форм монологічного та діалогічного мовлення, що сприяють формуванню комунікативних, мовленнєвих, професійних умінь і навичок спілкування. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у формуванні комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів-філологів у професійній діяльності та створенні комплексу вправ із метою покращення умінь монологічного та діалогічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова С.В. Нетрадиційний урок як сучасний спосіб слідування сучасній доктрині освіти в Україні. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (73). Issue: 175. P. 7–10.
2. Білоус С. Мета і зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 1(66). С. 189–193.
3. Волосовець А.М. Використання опор у процесі формування умінь і навичок монологічного мовлення: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец. 035 – філологія. Суми : СумДУ, 2019. 36 с.
4. Герасименко Ю. Інноваційні технології у викладанні англійської мови у закладах вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2021. Вип. 11/197. С. 115–119.
5. Кардаш Л.В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 57. С. 54–58.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
7. Мирошніченко А.Л. Навчання усного мовлення. *Українська мова та література*. 2004. № 31. С. 9–13.
8. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованому на спілкування іноземною мовою. Луганськ : вид-во Східноукраїнського НУ ім. В. Даля, 2008. 126 с.
9. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи. Київ : Радянська школа, 1989. 158 с.

REFERENCES

1. Baranova S. V. (2018) Netradytsiynyi urok yak suchasnyi sposib sliduvannia suchasnoi doktryni osvity v Ukraini [A non-traditional lesson as a modern way of following the modern doctrine of education in Ukraine]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. VI (73). Issue: 175. P. 7–10.
2. Bilous S. (2017) Meta i zmist navchannia maibutnikh filolohiv anhliiskoho usnoho monolohichnoho persuzyvnoho movlennia [The purpose and content of training future philologists in English oral monologic persuasive speech]. *Scientific Bulletin of the MNU named after V.O. Sukhomlynskyi. Pedagogical sciences*. № 1 (66). P. 189–193.

3. Volosovets A. M. (2019) Vykorystannia opor u protsesi formuvannia umin i navychok monolohichnoho movlennia [The use of supports in the process of formation of abilities and skills of monologue speech]. Work to obtain a bachelor's degree; specialty 035 – philology. Sumy. 36 p.
4. Herasymenko Yu. (2021) Innovatsiini tekhnolohii u vykladanni anhliiskoi movy u zakladakh vyshchoii osvity [Innovative technologies in teaching English in institutions of higher education]. *Youth and the market*. Vol. 11/197. P. 115–119.
5. Kardash L. V. (2015) Spetsyfika monolohichnoho movlennia: psykholohichni ta linhvistychnyi aspekty [Specificity of monologue speech: psychological and linguistic aspects]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". "Philological" series*. Vol. 57. P. 54–58.
6. Bihych O. B. (2013) Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv. Kyiv. 590 p.
7. Myroshnichenko A. L. (2004) Navchannia usnoho movlennia [Learning oral speech]. *Ukrainian language and literature*. № 31. P. 9–13.
8. Sura N. A. (2008) Navchannia studentiv universytetu profesiino oriietovanomu na spilkuvannia inozemnoiu movoiu [Education of university students professionally oriented to communication in a foreign language]. Luhansk. 126 p.
9. Skalkin V. L. (1989) Obucheniie dialogicheskoi rechi [Teaching dialogic speech]. Kyiv. 158 p.